

Israel som håbets markør

Ole Andersen

Cand.theol., generalsekretær i Ordet og Israel
oleandersen@ordetogisrael.dk

Resumé

Når vi ønsker at forkynde det kristne håb om den nye jord, kan de mange fremtidsprofetier i Det Gamle Testamente opleves som problematiske og irrelevante, fordi de ofte fokuserer på Israels folk og land.

Der findes universelle håbstekster i Det Gamle Testamente, men mange af håbsteksterne handler specifikt om Israel. Artiklen giver en oversigt over fem af de mest udbredte af denne type tekster.

I kirkens historie er konflikten mellem de universelle og de specifikke håbstekster ofte blevet løst af tolkningsmodeller, der enten *opløser* håbet for Israel til fordel for det universelle håb, eller lader det *opsluge* i det universelle håb.

Men en frelseshistorisk tilgang åbner for på én gang at kunne fastholde det universelle håb for verden og det specifikke håb for Israel. Det giver eksegetisk frihed og er en stor gave til forkynderen af det kristne håb, fordi det hjælper til at fastholde håbets historicitet og aktualitet.

Keywords

Genkomst, Israel, profetier, israelssyn, håb

Hvad skal vi dog med dem?

Det vrirler med dem i Det Gamle Testamente. Selvfølgelig især i de profetiske bøger, men også Mosebøgerne lægger spalteplads til dem. Det drejer sig om profetier, der umiddelbart ser ud til at handle om fremtiden for Israels folk og Israels land.

Nogle af dem er overraskende rige på detaljer. Jerusalems bygrænse skal udvides, jøder skal vende tilbage fra mange forskellige lande, vindyrkningen skal blive forbløffende frugtbar, forholdet mellem Egypten, Israel og det gamle Assyrien – dele af det, vi i dag kender som Irak, Tyrkiet, Kurdistan og Syrien – skal være kendetegnet af fredelig sameksistens. Her er profetier om Israels dale og vandløb og om Jerusalems torve. Her er omtaler af de folkeslag, der skal være med i den multinationale styrke, der til sidst i verdenshistorien skal angribe Jerusalem.

Som kristne læsere af disse profetier kommer vi med bagagen fuld af længslen efter Jesu genkomst og en ny jord og himmel, hvor paradislivet er genoprettet *med* Gud og *uden* Satan, synd og død. Læst

med den længsel kan Det Gamle Testaments profetier om nogle jøder fra Persien og nogle ruinbunker i Judæas højland godt virke en smule »goddag-mand-økseskaft«.

Hvad skal vi stille op med tekster om kurdiske jøder, marker i omegnen af det moderne Tel Aviv og en stor hovedvej langs Middelhavskysten fra Egypten til det nordlige Syrien, når det er en ny jord, vi længes efter?

Problemet bliver ikke mindre af, at disse tekster om Israels fremtid – både om folk og land – fylder så utroligt meget i Det Gamle Testamente. Ja, det kan næsten se ud til, at det gammeltestamentlige håb *er* disse tekster, mens vores kristne håb er noget helt andet.

Spørgsmålet er nærliggende: Kan vi overhovedet bruge de gammeltestamentlige håbstekster til noget i forkyndelsen af det kristne håb? Mennesker i vores tid skriger efter fremtidshåb, og som kristne har vi et aldeles stærkt, aktuelt og vedkommende håb at give videre – håbet om Jesu genkomst, kødets opstandelse og det evige liv på den nye jord. Men hvad skal vi med Det Gamle Testaments profetier om Israel? Kan de talrige Israels-profetier hjælpe os, når vi ønsker at række håbet, det virkelige håb, til vores tids håb-løse mennesker?

Håbet i Det Gamle Testamente

Verset er kendt. Der er endda sat melodi på, så det for alvor kan sætte sig i vores hukommelse: *Jeg ved, hvilke planer jeg har lagt for jer, siger Herren, planer om lykke, ikke om ulykke, om at give jer en fremtid og et håb.* (Jer 29,11).

Fantastiske ord at få lov til at forkynde fra talerstolen til forsamlingen! Men problemet opstår, når vi ser nærmere på de planer, Gud har lagt – og hvem han har lagt dem for.

Der *er* planer i Det Gamle Testamente for hele verden. Inklusive hedningemennesker i Norge og Danmark. Det Gamle Testamente fortæller ganske klart, at Israels Guds planer ikke er begrænset til Israel.

Udvælgelsen af Abraham har til hensigt at bringe velsignelse ud til alle jordens folk og familier (1 Mos 12,3). Det er en alt for beskeden opgave for Messias at føre Israels folk hjem; målet er lys og frelse for *alle* folk (Es 49,6). Også hedningefolk skal blive Guds ejendom (Am 9,12) og deltage i tilbedelsen af Israels Gud (Es 2,2-3). Guds planer om fred er ikke begrænset til endnu en mellemøstlig fredsplan, men handler om alle jordens folk (Es 2,4-5). Håbet om en ny jord og en ny himmel opstod ikke med Johannes' Åbenbaring. Det stammer fra Det Gamle Testamente (Es 65-66).

Der findes altså et universelt håb i Det Gamle Testamente. Så der er da i hvert fald *nogle* tekster, vi kan bruge i forkyndelsen af håb til vor tids mennesker!

Men hovedparten af håbsprofetierne i Det Gamle Testamente handler ikke om norske fjelde eller danske statsborgere, men om Israels land og Israels folk. Det gælder også Jeremias' kendte vers om Herrens planer om fremtid og håb. De mest udbredte af disse Israels-profetier kan med en grov hånd sammenfattes under fem overskrifter:

a) Israels folk skal vende hjem til landet

Grundlaget for disse profetier er givet allerede i Mosebøgerne: 5 Mos 30,1-10. De fleste af profeterne i Det Gamle Testamente gentager løftet om en fremtidig hjemkomst til landet (f.eks. Hos 11,8-11; Am 9,14; Jer 16,14-15; Ez 36,24-28; 37,21-22; Zak 8,4-8). Enkelte af profeterne understreger, at hjemkomsten bliver endegyldig; israelitterne skal »aldrig mere« / »ikke mere« fordrives fra landet (Am 9,15; Ez 36,8-15).

b) Israels land skal blive genopbygget og frugtbart

I Mosebøgerne er frugtbarhed i Israels land en del af den velsignelse, som Gud ønsker at udøse over Israels folk (5 Mos 28,1-14). Profeterne fastslår, at det ikke bare er en utopi, men en dag vil det blive til virkelighed (f.eks. Am 9,13-14; Es 35; Ez 34,26-27; 36,6-11).

c) Israels folk skal opleve en vækkelse og få et nyt forhold til Gud

Allerede Moses forudsagde, at Israels folk vil bryde pagten med Gud og ende i frafald (5 Mos 29; 31,16-22). Men Moses forudsagde også, at frafaldet en dag vil stoppe, så Israels folk til sidst i verdenshistorien vil vende sig til Gud og blive hans frelste folk (3 Mos 26,40-45; 5 Mos 4,29-31 og 30,1-10).

Efter Moses lovede profet efter profet, at en Åndens vækkelse en dag vil skylle ind over det frafaldne israelitiske folk, så de vender om til Gud (f.eks. Hos 14,5; Ez 36,25-29; 37,23). Esajas siger, at forløsningen vil komme den dag, hvor Gud sender en løskøber til Zion for at frelse folket (Es 59). Ja, Esajas beskriver kontrasten mellem dengang, hvor Israels folk godt nok så og hørte Herrens tjener, men ikke kunne genkende ham, og derfor ikke regnede ham for noget (Es 53,1-3), og så det tidspunkt i fremtiden, hvor de skal forstå, at tjenerens usselhed alene skyldtes, at han bar menneskers synd (Es 53,4-6). Zakarias kæder vækkelsen i Jerusalem sammen med, at Israels folk skal »se hen til mig, ham de har gennemboret« (Zak 12,10).

d) Israel skal regeres af Messias

Den fremtidige vækkelse i Israels folk hænger sammen med, at folket skal regeres af Messias-kongen af Judas stamme og Davids familie.

Patriarken Jakob forudsagde, at Israels stammer skal regeres af en konge af Juda stamme (1 Mos 49,8-12). Profeten Natan forudsagde, at en af Davids efterkommere skal sidde på Davids trone i Jerusalem til evig tid (2 Sam 7,5-16). Vi kender de mange Messias-profetier om kongen, der skal fødes i Betlehem (Mika 5,1) og ride ind i Jerusalem (Zak 10,9), og er med god grund overbevist om, at Jesus er opfyldelsen af dem.

Men ét aspekt af disse profetier om Messias-kongen har vi nok en tendens til at overse eller underbetone. Det er profetiernes tale om, at Messias-kongen specifikt skal regere Israels folk og land. Jeremias understreger, at »spiren af Davids slægt« skal indføre ret og retfærdighed i Israels land og tryghed i Jerusalem (Jer 23,5-7; 33,14-16). Ezekiel beskriver Messias-kongen som den fyrste (hebraisk: *nasi*; på moderne hebraisk er det ordet for præsident), der skal genoprette alt det, der gik galt ved afslutningen af David-dynastiets herredømme i Jerusalem i 586 f.Kr.: Han skal skabe tryghed i Israels land, erstatte forbandelsen af Tempelbjerget i Jerusalem med velsignelse, bryde hedningefolkenes undertrykkelse af Israel, stoppe Israels folks eksil, skabe sundhed og velstand i landet – kort sagt: regere dem på en måde, der er det diametralt modsatte af David-dynastiets sidste fire konger (Ez 34). Hvordan det skal gå i opfyldelse, er et både spændende og vanskeligt emne. I denne sammenhæng er pointen bare at pege på, at disse profetier findes og må tages alvorligt – ikke at drøfte den konkrete opfyldelse af dem.

At Messias skal regere Israel som en ny David med tronen i Jerusalem, ændrer intet ved profeternes klare budskab om, at Messias' regeringsmagt skal udstrække sig til hele verden. Som Jesus forklarede i sin udlægning af Ezekiels hyrdeprofeti: Den gode hyrde-konge i Jerusalem har også andre får/folkeslag, han skal tage sig af på samme måde, og de skal ende som én hjord (Joh 10,16).

Men ligesom de specifikke profetier om Messias' kongemagt i Israel ikke ophæver profetierne om hans universelle kongemagt, gælder det også modsat. At Messias skal regere alle folk på hele jorden, ophæver ikke profetierne om, at han en dag skal være konge i Jerusalem over et frelst Israel.

e) Israels folk skal blive til velsignelse for folkene

Nogle af profetierne om den fremtidige vækkelse i Israel og israelitternes accept af Messias tilføjer et ekstra aspekt. Når Israels folk bliver frelst og lever under Messias' herredømme, skal de blive redskab til vækkelse rundt om på jorden, så også mange ikke-jøder får del i frelsen i Messias og lovpriser og tilbeder Israels Gud (f.eks. Es 2,1-5; 19,24-25; Mika 4,1-3; Jer 3,17; 33,6-9; Sef 3,19-20; Zak 8,20-23).

Disse profetier om, at Israel skal blive redskab til, at evangeliet om Messias når til hedningefolk, er bemærkelsesværdige. Her smelter Det Gamle Testaments specifikke Israels-håb og det universelle håb for hele verden sammen. Hele jorden tilhører Skaberen, og hans tanker om fremtid og håb omfatter hele hans skaberværk – Israel og alle jordens folkeslag!

En ofte prøvet løsningsmodel

Det er let – og dejligt! – som kristen forkynder at bruge de tekster i Det Gamle Testamente, der handler om Messias som hele verdens håb. Vi forkynder glad og gerne det universelle håb om Messias som alle menneskers forsoner og frelser og Messias' genoprettelse af skaberværket og indførelse af ret og retfærdighed på den nye jord. Måske er det lettere for os at tage udgangspunkt i Åbenbaringen 21, men der er faktisk en del afsnit i Det Gamle Testamente, der bestemt byder sig til for forkyndelsen af det kristne håb!

Men hvad med de mange profetier i Det Gamle Testamente, der specifikt taler om en vækkelse i Israels folk, en tilbagevenden af Israels tolv stammer til landområdet ved østkysten af Middelhavet og genopbygningen af de byer, der blev ødelagt i 722 og 586 f.Kr.?

Problemet med disse tekster i Det Gamle Testamente er gennem kirkens lange historie ofte blevet løst med en model, der findes i mange udgaver, men har et fælles resultat: Profetierne forstås på en måde, så de ikke handler om folket Israel og landet ved Middelhavet, men i stedet om den kristne kirke og den nye jord.

I den klassiske udgave var der tale om erstatningsteologi. Israels folk forkastede Jesus som Messias, derfor har Gud taget løfterne i Det Gamle Testamente fra dem og i stedet givet dem til den kristne kirke. Israels-profetierne skal derfor i dag læses og forstås dels som profetier om kirken her og nu, dels som profetier om den evige forløsning på den nye jord.

I dag er det sjældent at finde tilhængere af en klassisk erstatningsteologi. I stedet findes forskellige modeller, der på forskellig måde argumenterer med en transformering, så håbet for Israels land og folk så at sige bliver transformeret op til et større håb, der gælder hele verden og alle folk. Gud erstatter ikke Israel med kirken, men han opfylder løfterne til Israel i og med, at han opfylder dem på kirken og den nye jord.

Argumentationerne for disse modeller kan være ret forskellige, men slutresultatet er det samme: De specifikke Israels-profetier i Det Gamle Testamente betyder ikke, at det jødiske folk i de sidste tider vil vende tilbage til det historiske land Israel, at landet ved Middelhavet vil blive genopbygget, og at det jødiske folk vil komme til tro på Jesus som Messias. Hvis jøderne i dag vender tilbage til landet, og der i det små er en begyndende vækkelse til tro på Jesus som Messias, er Guds finger selvfølgelig med i det, ligesom den er i Danmarks og Brasiliens historie, men det er ikke en opfyldelse af de gammeltestamentlige profetier.

De forskellige løsningsmodeller af denne type løser i mine øjne ikke problemet. De fastholder nemlig ikke det gammeltestamentlige håbs to aspekter: det specifikke håb for Israel og det universelle håb for hele verden. Håbet for Israel bliver enten opløst til fordel for det universelle håb (som i klassisk erstatningsteologi) eller opslugt af det (som i mere moderne modeller).

Uanset hvad ender det med, at der kun er ét aspekt af håbet tilbage, nemlig det universelle. Og så sidder vi tilbage med side efter side og tekst efter tekst i Det Gamle Testamente, som vi har det ubekvem med, fordi de lyder for nationalistiske. Det er vanskeligt med en almindelig sund eksegese at få frelsesprofetien om »Israels bjerge« i Ez 36 til at betyde den nye jord, når nu de samme »Israels bjerge« i domsprofetien i Ez 6 betyder landområdet i Mellemøsten. Hvad skal vi dog med de tekster? Kunne Gud dog ikke godt have udtrykt sig lidt mere universelt!

Frelseshistorien som løsningsmodel

Der er imidlertid også en anden løsningsmodel. En model, der sammentænker håbet for Israel og håbet for hele verden ud fra et frelseshistorisk perspektiv.

Udgangspunktet er Det Gamle Testaments dobbelte håb: Håbet for verden og håbet for Israel. Guds tanker om fremtid og håb omfatter både tanker om Israels fremtid og tanker om hele skaberværkets fremtid. Disse tanker må ikke spilles ud mod hinanden som konkurrenter eller modsætninger. Det håb for Israel, som Det Gamle Testamente forkynder, må hverken opløses eller opluges af det håb for hele verden, som Det Gamle Testamente også forkynder.

I stedet skal Det Gamle Testaments håbsprofetier for Israel og for hele verden ses som led i Guds éne store frelseshistoriske plan.

Målet er ophævelsen af syndefaldet og alle dets modbydelige og tragiske følger. Målet er genopretningen af det fulde fællesskab mellem Gud og mennesker og genindførelsen af den fuldkomne velsignelse, der rådede i Edens have. Det mål nås på den nye jord, der er frugten af Messias' første og andet komme.

Messias kom første gang for i døden at give sit liv som løsesum for alle mennesker og i opstandelsen at besejre døden for alle mennesker. Men for at dette universelle mål for Jesu første komme kunne virkeliggøres, valgte Gud at handle i Israels historie. Han lod Israels folk overleve eksilet i Babylon, så frelsesplanen kunne føres videre på trods af Israels frafald. Han lod Davidslægten overleve dynastiets fald i 586 f.Kr. Han forhindrede Hamans plan om at tilintetgøre det jødiske folk. Han opfyldte sit løfte til Jeremias om at føre dele af folket tilbage fra eksilet i Babylon. Han lod Israel overleve alle indre og ydre fjender i århundrederne før Jesus.

På den måde opfyldte han de løfter, han havde givet specifikt til Israels folk. Men samtidig muliggjorde han realiseringen af den universelle plan om Messias' fødsel i Betlehem for at dø og opstå til gavn for alle mennesker.

Messias skal komme synligt anden gang for endegyldigt at fjerne de fjender, han besejrede ved sit første komme: Satan, synd og død. Alle ting skal genoprettes, og den nye jord skal komme ned fra himlen, så Gud selv kan flytte ind og tage bolig med de frelste af alle folkeslag. Men for at dette universelle mål for Jesu andet komme skal kunne virkeliggøres, har Gud valgt at handle i Israels historie. Han har bevaret det jødiske folk fra tilintetgørelse – i modsætning til næsten alle andre

oldtidsfolk fra Det Gamle Testaments tid, der er blevet smeltet om i historiens store smeltedigel. Han er i vores tid i færd med at føre dem tilbage til deres gamle land i et antal, der aldrig før er set i verdenshistorien. Han har ladet Israels land blive genopbygget, genopdyrket og genbeboet i et omfang, der overgår alt tidligere i historien. Og han er så småt begyndt at sende en vækkelse til tro på Jesus som Messias.

På den måde er han begyndt at opfylde de løfter, han i Det Gamle Testamente specifikt gav til Israels folk. Men samtidig er han ved at gøre scenen klar til Messias' andet komme, hvor han skal sætte sine ben på Oliebjerget, besejre Antikrist og befri tilværelsen for Satan og hans forførelse – som den endegyldige realisering af den universelle plan om Messias' synlige magtovertagelse i verden til gavn for alle mennesker.

I frelseshistorisk lys indgår opfyldelsen af Guds planer for Israel i hans store plan for hele verden. Det Gamle Testaments specifikke løfter til Israel går hånd i hånd med de universelle løfter til hele verden. Israels håb og verdens håb er i bund og grund det samme håb: Guds rige, Paradisets genoprettelse på den nye jord.

Dermed er den tilsyneladende modsætning mellem håbet for Israel og det kristne håb opløst. Det har store følger for vores forkyndelse af det kristne håb.

Eksegetisk frihed og et levende håb

Den frelseshistoriske tilgang til håbsteksterne i Det Gamle Testamente giver en befriende eksegetisk frihed. Hvis vores almindelige, sunde eksegese viser, at en tekst handler om det universelle håb for hele verden, så forkynder vi det. Hvis eksegesen viser, at en tekst handler specifikt om en af Guds planer for Israels folk – hjemkomst til landet for eksempel – så forkynder vi det. Og hvis eksegesen viser, at teksten på én gang indeholder et håb for Israel og et håb for folkeslagene, så er det det, vi forkynder. Det er en frihed fra at skulle få »Israels bjerge« i Ez 36 til at betyde noget andet end »Israels bjerge« i Ez 6.

Men der er ikke bare tale om frihed fra eksegetisk bøvl. Der er tale om en gave til forkyndelsen af det kristne håb. Ja, Det Gamle Testaments talrige Israels-profetier kan faktisk hjælpe os, når vi vil række det kristne håb til vores tids mennesker. Tilmed på flere måder.

a) Håbets historicitet

Guds tanker og planer for Israels fremtid er meget konkrete. De handler om immigration, landbrug, bygningsindustri og mennesker, der kommer til tro på Jesus som Messias. Hvis vi i vores forkyndelse og bibelundervisning inddrager Israels-profetierne i Det Gamle Testamente, er de en kæmpe hjælp til at fastholde, at det kristne håb vil få en helt konkret, historisk opfyldelse.

Hvis Gud undervejs frem mod Jesu genkomst vælger at opfylde sine løfter til Israel helt konkret i historien, så det kan aflæses i staten Israels årlige immigrationsstatistik, så er der grund til også at

forvente, at vi en dag virkeligt skal kunne se Jesus komme igen synligt, helt konkret selv skal gå ud af gravene med ny-gamle opstandelseslegemer, virkeligt opleve hans konkrete sejr over Antikrist og Satan og sammen med ham – helt konkret og virkeligt – flytte ind på den nye jord, hvor retfærdighed bor.

Forkyndelsen af Israels-profetierne kan hjælpe os med at holde håbets ben på jorden, så håbet ikke bliver overåndeligt og løst fra Gud som Skaberen, der ikke ønsker vores befrielse *fra* kroppen og skaberværket, men befrielse *af* kroppen og skaberværket.

b) Håbets aktualitet

Guds tanker og planer for Israels fremtid ser ud til for alvor at rykke i vores tid. Indvandringstallene til Israel overgår alt tidligere i historien. Og kurven for antallet af messianske jøder, der tror på Jesus, ser ud til i de sidste hundrede år at have taget en markant bøjning opad, selv om der er langt igen. Hvis vi i vores forkyndelse og bibelundervisning inddrager det, bliver Israel et bemærkelsesværdigt tegn på, at vi nærmer os Jesu genkomst. Sammen med de mange øvrige tegn i form af naturkatastrofer, lovløshedens udfoldelse i samfundet, missionen til alle folkeslag og så videre.

Forkyndelsen af Israels-profetierne kan hjælpe med at holde forventningen til Jesu genkomst levende og brændende. Så det ikke bare bliver teoretisk tradition og tomme ord, når vi bekender troen på, at Jesus kommer for at dømme levende og døde.

Jo, der er masser af vanskelige steder og eksegetiske problemer i Det Gamle Testamentes Israels-profetier, ligesom i så mange andre tekster i Bibelen. Men i disse profetier ligger der også nogle stærke gaver til forkyndelsen af det kristne håb. Israel er nemlig virkelig en håbets markør!

Litteratur

Andersen, Ole. 2016. *Slutspillet om Israel. Bibelens profetier og verdenshistorien*. Fredericia: LogosMedia

Bock, Darrell L., Glaser, Mitch (red.). 2014. *The People, the Land and the Future of Israel. Israel and the Jewish People in the Plan of God*. Grand Rapids: Kregel Publications

Bock, Darrell L., Glaser, Mitch (red.). 2018. *Israel, the Church and the Middle East. A Biblical Respons to the Current Conflict*. Grand Rapids: Kregel Publications

Kaiser, Walter C. Jr. 2011. *Preaching and Teaching the Last Things. Old Testament Eschatology for the Life of the Church*. Grand Rapids: Baker Academic

Utnem, Erling. 1987. *Visst skal jorden bli ny! Det bibelske framtidshåp*. Oslo: Luther Forlag

Utnem, Erling. 1992. *Jesu gjenkomst – verdens håp*. Oslo: Luther Forlag